

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

Komisija za varstvo gorske narave

ETIKA IN LEAVE NO TRACE PRAKSA V GORNIŠTVU, PLEZANJU IN ALPINIZMU

Mentor: Dušan Prašnikar

Avtorica: Zala Jesenko

Ljubljana, september 2025

Vsebina

1. UVOD.....	3
2. ETIKA	3
3. ČASTNI KODEKS SLOVENSKIH PLANINCEV.....	3
4. ALPINISTIČNI ETIČNI KODEKS	4
4.1 Ohranjanje gorske narave	4
4.2 Etika plezanja	5
5. KAJ JE IN KAJ POMENI LEAVE NO TRACE PRAKSA?.....	5
6. ANALIZA PRIMEROV PRAKSE <i>NE PUŠČAJ SLEDI</i> TER ETIČNI VIDIK GORNIŠKE, PLEZALNE IN ALPINISTIČNE DEJAVNOSTI.....	8
6.1 UREJENOST PLEZALIŠČA LUTNE SKALE Z MINIMALNIM VPLIVOM NA OKOLJE.....	8
6.2 RAZBREMENITEV CESTE V DOLINI VRAT	10
6.3 ODPADKI OB TURISTIČNO BOLJ OBISKANIH PLANINSKIH POTEH	11
7. ZAKLJUČEK.....	13
8. LITERATURA IN VIRI	15

1. UVOD

Največja in najlepša čarovnija našega sveta je povezanost med naravo in človekom. Narava nas je ustvarila, nas razvija in preživlja. Danes v naravo bežimo pred mestnim vrvežem ter hitrim tempom življenja. Narava predstavlja prostor, kjer človek često išče notranji mir ali ohranja stik s podobno mislečimi ljudmi. V zadnjih letih smo ga dodobra začeli izkoriščati tudi kot prostor športnih podvigov ter turističnih atrakcij.

Znotraj seminarske naloge se bom usmerila predvsem v človeško plat etičnega odnosa ljudi v gorništvu, plezanju in alpinizmu do žive ter nežive narave ter njene okolice in problemov, ki jih ta prinaša. V povezavi s prakso "Leave no trace" ("Ne puščaj sledi"), Častnim kodeksom slovenskih planincev in Alpinističnim etičnim kodeksom bom analizirala tri različno škodljive primere zgoraj naštetih dejavnosti.

2. ETIKA

étika -e ž (é)

- **1. filoz. filozofska disciplina, ki obravnava merila človeškega hotenja in ravnanja glede na dobro in zlo:** ta vprašanja obravnava etika

Kaj razumemo kot etično? Če polistamo po Slovarju slovenskega knjižnega jezika, nam etiko opiše kot filozofsko moralno vprašanje med dobrim in zlim. Vsak človek ima v sebi nekaj, kar razume kot dobro in slabo, zato so vprašanja in odgovori v zvezi z etiko pogosto srčne narave in nikakor le črno-beli.

"Etika in etičnost sta le oznaki za človeško družbo, ki je tudi labilna, tako da si šele išče pot in sledi določenim moralno-etičnim načelom, kajti če bi se po etiki ravnali vsi, etika ne bi bila potrebna. Človeštvo še ni preraslo tega stanja."

(Etika in odgovornost v gorah, dr. Tone Strojín, Didakta, Radovljica 1995)

3. ČASTNI KODEKS SLOVENSКИH PLANINCEV

Ko začnemo govoriti o etiki in naravi - predvsem gorski naravi, kaj kmalu naletimo na Častni kodeks slovenskih planincev, ki je bil že od prvih let obstoja planinske organizacije oblikovan v seznam napisanih in nenapisanih pravil obnašanja v gorskem svetu. Ta je bil od 2. junija 1973 do danes dopolnjen in izoblikovan v prid razvoju ter spremembam kar trikrat.

Danes ga poznamo kot skupek vrednot, h katerim se prostovoljno in moralno zavezuje vsak član slovenskega planinskega društva.

Ob prvem preletu sem se želela osredotočiti le na III. točko, ki govori o varstvu narave in okolja, vendar sem kmalu ugotovila, da kodeks zares dobro deluje šele kot celota.

Planinsko usposabljanje kot prva točka po uradnih določbah, temelji na veščinah in predajanju znanja ter ozaveščanju o varnosti in varstvu gorske narave znotraj planinskih društev. Kot je bilo večkrat omenjeno na predavanjih in terenskih vajah našega usposabljanja, res veliko temelji na predaji našega znanja. Vsak posameznik pušča vpliv na okolje v katerem prebiva ali ga obiskuje. Brez poznavanja kultur in življenja smo lahko hitro (nevede) etično sporni.

Varstvo narave in okolja se osredotoča na temeljne vrednote in odgovornosti vsakega planinca. Ker smo v naravi le gostje, jo s svojim zgledom in vedenjem spoštujemo in ohranjamo. Še večjo skrb pa namenjamo gorskim območjem, zavarovanih rastlinskim in živalskim vrstam, vodnim virom in upoštevanjem pravil Triglavskega narodnega parka.

S svojim ravnanjem zmanjšujemo vplive množičnega obiskovanja: odpadkov ne odmetavamo (raje pobiramo!), ne povzročamo hrupa in če je le možno uporabimo javni prevoz.

Točka **humanizem** lepo opisuje ljubezen in bogastvo naše domovine ter njena dostopnost vsakemu, ki ga privablja ter prijazen, pristen planinski medsebojni odnos, ki ga bolj poglobljeno opiše odstavek **planinskega tovarištva**.

Odgovornost posameznika nam da vedeti kako pomembno je samozavedanje o svojem znanju ter pripravljenosti na turo.

Prav tako pomembnim točkam **odnosi med planinci** in **vodniki planinske zveze Slovenije** se pridružijo še obnašanje pri uporabi **planinskih koč, vpisnih knjig in žigov** ter upravljanje s **planinskim premoženjem** ter **odnos do planinske organizacije, člani planinskih organov** ter kako ravnati ob **nesporazumih**.

Vrnili bi se nazaj k III. točki o **varstvu narave in okolja**, ki je bila rdeča nit našega usposabljanja, in se navezala na **alpinistični etični kodeks**.

4. ALPINISTIČNI ETIČNI KODEKS

Podobno kot pri Častnemu kodeksu slovenskih planincev, se tudi Alpinistični etični kodeks ukvarja z zagotovitvijo ohranjanja gorske narave v njeni pristni obliki, da jo bodo lahko užili tudi vsi naši avanturistični zanamci. Razdeljen v dva sklopa nam v prvem delu dodobra predstavi etiko **ohranjanja gorske narave** in v drugem **etiko plezanja**.

4.1 Ohranjanje gorske narave

Erozija se kot naraven pojav premikanja prsti zaradi zemeljskih sil kot so veter, voda, led, živi organizmi in gravitacija dodatno pospeši ob neprimernem človeškem ravnanju. Pri alpinizmu je to videno predvsem ob neuporabi obstoječih poti in izbiri bližnjic skozi brezpotja pri dostopih in sekanju smeri s spuščanjem po vrvi ob sestopih - sprožitev ni le v škodo narave ampak lahko tudi nevarnost za plezalce nižje v smeri.

Vegetacija v gorskem svetu živi pod posebnimi pogoji, ki jih odraža visoka nadmorska višina, slabše vremenske razmere ter manjka gnojene in s pesticidi zastrupljene zemlje, zato med gorskim rastlinjem pogosteje najdemo redke in zavarovane rastlinske vrste. Le-te je potrebno dodatno ščititi in ohranjati.

Ptice in ostale živali: mnoge med njimi zaščitene z Zakonom o varovanju narave. Z vsakoletnimi odloki izdanimi s strani Ministrstva za okolje so deli ali večja področja plezališč prepovedana za gibanje. Teh prepovedi se je pravično držati, saj s svojo prisotnostjo in bučnostjo motimo življenjski prostor predvsem ptic v njihovih gnezdiščih.

Onesnaževanje je točka, pod katero ne spada le osnovno pravilo "ne mečimo odpadkov na tla". Obsega tudi onesnaževanje voda, tal kot tudi skal. Med odpadke spadajo organske snovi, pretirana uporaba magnezija in človeški izločki - predvsem ob virih pitne vode. V primeru divjega kampiranja nismo hrupni in s svojo prisotnostjo skušamo minimalno vplivati na okolje.

Skupnost alpinistov dobro deluje šele, ko so sprejeti kompromisi in prilagoditve vseh članom skupine in so nujni za varnost. Spoštujemo vsakega posameznika in se trudimo, da nobenega ne izpostavljammo nevarnostim - jih na možne nevarnosti celo opozarjamo. Spoštujemo pravila in tradicije drugih kultur.

Nepredvidljive okoliščine: v primeru nesreče smo pripravljeni pomagati, kolikor je v naši moči.

4.2 Etika plezanja

Spreminjanje skale na kakršenkoli fizičen način ni dovoljeno. Ohranja se jo naravno, brez povečevanja oprijemov in stopv za lažje plezanje, čiščenja z grobim kovinskim orodjem. Prav tako je nesprejemljiv drytooling (t.j. plezanje z uporabo cepinov in derez) v plezališčih, ki niso namenjena za tako vrsto plezanja.

Poročanje o preplezanih smereh in vrhovih je vedno resnicoljubno.

Varovanje: vsak plezalec se je dolžan primerno usposobiti varovati – z dobrim znanjem varovanja prav tako zmanjšamo obrabo skale. Nameščanje svedrovcev in ostalih fiksnih varoval na lastno pest v obstoječih smereh ni sprejemljivo. Klini so splošna praksa, vendar se jih uporablja premišljeno. Premična varovala kot so metulji, zatiči in zanke povzročajo najmanj škode, hkrati so tudi varovala, ki nam vzamejo manj časa. Varoval ne puščamo v smereh, saj pokvarijo izziv iskanja smeri in nameščanja novih varoval.

Osebna odgovornost alpinista je sprejemanje tveganj in odgovornosti za svoja dejanja, pri tako nevarnem športu. Upoštevajoč svojih zmožnosti in zmožnosti drugih članov skupine, ki s svojim ravnanjem ne sme ogroziti varnosti drugih in naravnega okolja.

Plezanje

“Plezalna etika zajema zdravo razumsko obnašanje pri plezanju, da bi zmanjšali nevarnost nastajanja sporov, škode, poškodb, smrti.” Odstavek vključuje uporabo osnovnih pravil in norm človeškega obnašanja. Realno zastavljeni cilji, upoštevanje nasvetov bolj izkušenih, priporočila h kombiniranemu plezanju ter poštenemu poročanju in spoštljivemu ravnanju v nedomačem okolju, okolju drugih kultur ter vrednot.

5. KAJ JE IN KAJ POMENI LEAVE NO TRACE PRAKSA?

Leave no trace ali po slovensko *Ne puščaj sledi* je praksa, ki izvira iz etičnega kodeksa vedenja v naravi. Ravnanje po principu *Ne puščaj sledi* je pomembno za dejavnosti v gorah iz večih vidikov.

Gorski ekosistemi so zaradi počasne rasti vegetacije in omejenih virov hrane za živali občutljivejši in pogosto težje obnovljivi. Tla zaradi hoje izven urejenih poti hitreje erodirajo, smeti in ogenj pa pustijo svojo sled še desetletja. Z upoštevanjem načel *Ne puščaj sledi* prispevamo k varovanju narave in omogočamo, da bodo tudi prihodnje generacije lahko doživele neokrnjeno gorsko okolje. Poleg tega pa odgovorno vedenje prispeva k večji varnosti vseh udeležениh in k boljšemu izkustvu narave.

Vsebuje **7 osnovnih načel**, katerih naj bi se planinci, gorniki in alpinisti držali, saj pomagajo zmanjšati vpliv človeka na naravno okolje.

1. Plan ahead and prepare (Načrtuj vnaprej in se pripravi)

Dobro načrtovane ture so pogoj za zmanjšano tveganje poškodb, varno in prijetno dosežene cilje tur, hkrati pa se zmanjša nepotreben vpliv na okolje.

PRIMER: Redno preverjamo vremensko napoved preko različnih vremenskih aplikacij nekaj dni pred odhodom. Pri tem upoštevamo območje obiska, njegovo nadmorsko višino, možne vetrne sunke, čas vzhoda in zahoda sonca. Upoštevamo vreme prejšnjih dni, ki je lahko vplivalo na suhost skale in poti. Izbiramo ustrezno pot glede na naše psihofizične sposobnosti in sposobnosti skupine. Glede na vreme, izbiramo poti in naše skupine se pripravimo z ustrezno tehnično opremo, oblačili in prehrano. Spoznamo se s posebnostmi kraja kamor se odpravljamo; njihovih kulturnih navad, posebnega označevanja poti in varnostnih postopkov ter obnašanja v območjih, ki zavarovana ali kako drugače omejena v dobrobit naravnega habitata. Načrtujemo izlete v manjših skupinah, tako bomo lažje kontrolirali prisotnost in počutje vseh posameznikov, navsezadnje tudi njihovo obnašanje. Izlete planiramo izven časa večjih gneč kot so sobotna jutra med prazniki – naj bo usip obiskovalcev na isto območje manjši in manj obremenjujoč za naravo. Hrano že doma prepakiramo v bolj trajnostne oblike embalaže, odstranimo nepotrebno primarno embalažo, preložimo iz manjših vrečk v eno večjo in zmanjšamo količine odpadkov na sami poti.

2. Travel and camp on durable surfaces (Potuj in kampiraj na trpežnih površinah)

Naš cilj je premikanje po naravnih območjih, ne da bi pri tem škodovali podlagi, vegetaciji ali vodnim potem. Hoja zunaj označenih poti ter kampiranje na neprimernih mestih lahko škoduje rasti do te mere, da se preprosto ne mora več obnoviti. Posledično to območje postane neplodno, kar vodi do erozije.

PRIMER: Uporabljamo obstoječe poti in ne njihovih bližnjic ter brezpotij. Po brezpotjih ustvarjamo "nove poti", ki lahko marsikoga nevarno zavedejo. Poleg erodiranja zemeljske površine pa s svojo prisotnostjo plašimo divje živali in uničujemo vegetacijo. Po ozkih ali slabo narejenih poteh hodimo v vrsti in se izogibamo občutljivim območjem kot so mokrišča, visoke trave in alpski travniki, ki so zaradi človeškega vpliva postala redek svet, z zanimivimi, pogosto zavarovanimi rastlinskimi in živalskimi vrstami.

Uporabljamo prostore za kampiranje, ki so za to namenjeni in se ravnamo po načelu "dobri kampi so najdeni in ne narejeni". Prostora za bivanje ne teptamo, ne obrezujemo "motečih" vej in klešemo ter odmetavamo kamnov in skal.

3. Dispose of waste properly (Primerno odstrani vse odpadke)

Vse, kar si prinesel s seboj, tudi odnesi s seboj.

PRIMER: To se nanaša tudi na vse organske odpadke, kot so olupki banan in mandarin, ki v našem okolju niso avtohtoni in privabljajo živali, jih zdravstveno oslabijo in lahko postanejo lažja tarča njihovim plenilcem. Organski odpadki naše velike potrebe in toaletni papir naj bodo, če je le možno, odnešeni v za to primerni vrečki (*W.A.G. bag tj. Waste alleviation Gelling Bag*) ali pa naj bodo zakopani skupaj s toaletnim papirjem vsaj 20 cm globoko in vsaj 60 m stran od vodnih teles. Umivamo se stran od gorskih jezer in potokov in če že uporabljamo milo, naj bo le-tega minimalna količina in biorazgradljivo.

4. Leave what you find (Pusti, kar najdeš)

Ohranjamo naravne in kulturne značilnosti tudi za obiskovalce, ki pridejo za nami. Vsaka stvar v naravi ima svojo vlogo v ekosistemu ali kulturno zgodovinski pomen. Zato rastline, kamne in arheološke artefakte pustimo, kjer jih najdemo. Prav tako se pa se izogibamo vnašanju tujerodnih vrst.

PRIMER: Trganje alpskega cvetja je izredno nezaželeno, znotraj zavarovanih območij tudi prepovedano, nabiranje naravnih dobrin pa količinsko omejeno. Gradnja dodatnih močicev iz kamena je nepotrebna. Zaradi lažje usmeritve so pogosto videni ob orientacijsko težje preglednih dostopih in sestopih, zato je postavitve novih ne nepravilnih mestih lahko zavajajoča in nevarna. Poleg tega, da je postavljanje kamnitih močicev lahko nevarno za človeka, s premikanjem kamnov uničujemo habitat živalim – čeprav majhnim, ki tam živijo. Vrezovanje v lubje dreves je škodljivo in nevarno za zdravje drevesa. Vreznine poškodujejo lubje, ki deluje kot zaščitna plast deblu, skozi katero poteka prenašanje hranil. Poleg slabši rasti lahko povzroči glivasta in bakterijska obolenja in vstopno mesto drevesnim parazitom. Odkritja fosilnih ostankov se razveselimo in jih občudujemo, vendar jih ne vzamemo s seboj kot spominek. V klasičnih alpinističnih smereh lahko najdemo zelo stare kline, ki jih ne izbijamo, saj predstavljajo alpinistično kulturno dediščino v katero je slovenski narod globoko in srčno vpet.

5. Minimize campfire impacts (Minimaliziraj vpliv ognja)

Ogenj pušča trajne sledi in predstavlja požarno nevarnost.

PRIMER: V primeru kampiranja se poslužujemo uporabi gorilnika, saj tako minimalno vdiramo v spremembo okolja, ki bi jo naredili ob prisotnosti ognja. Če postavimo ogenj, naj bo ta majhen, izdelan v urejenem kurišču, da zmanjšamo možnosti požarne nevarnosti. Ogenj naj bo narejen iz palic, ki jih naberejo na tleh in ne lomimo svežih rastlinskih vej. Te so slabo netljive, povzročajo veliko dima, hkrati pa z lomljenjem res ne želimo škodovati rastlinju. Ko ogenj popolnoma pogasimo, se hladen pepel raztrosi na širše območje, s čimer se bomo izognili spremembi naravnega videza ali vtisa "uradnega kurišča", ki bi ga lahko imeli obiskovalci za nami. Ker ima pepel bazičen pH, ga z raztrosom prerazporedimo po večji površini zemlje, tako bo manj vplival na kemijsko sestavo tal in dež ga bo hitreje spral. Ponoči za osvetljavo ne uporabljamo močnih svetilk in s tem preprečimo vznemirjanje nočnega naravnega miru; kot alternativo lahko uporabimo svečo.

6. Respect wildlife (Spoštuj divje živali)

Živali ne hranimo, jih ne preganjamo in jih opazujemo od daleč. Človeški vpliv in negativne interakcije lahko divjim živalim povzročijo poslabšanje zdravja ter agresivnost.

PRIMER: Hranjenje živali škoduje njihovem zdravju in spreminja njihovo naravno vedenje, zato so lahko lažja tarča plenilcem. Hišne ljubljence imamo vedno pod nadzorom in jih v izogib preganja divjih živali ne spuščamo s povodca v občutljivih obdobjih kot so parjenje, gnezdenje, obdobje mladičev in zimo. Ponoči uporabljamo najnižjo intenziteto svetilke ter znižamo jakost glasu ter se izogibamo motenju nočnega življenja.

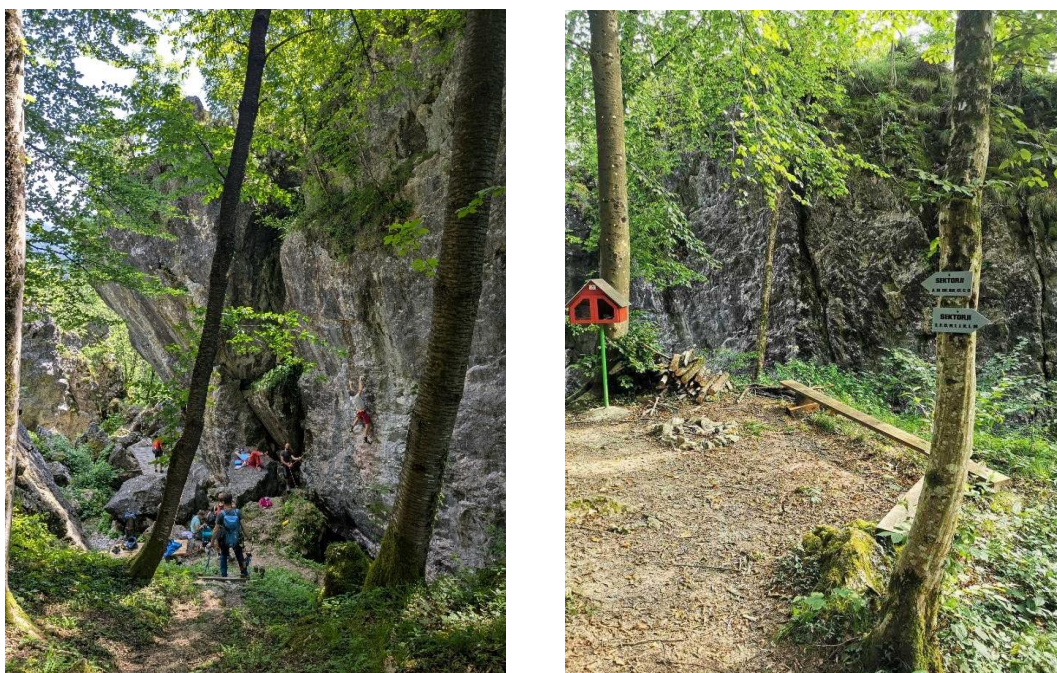
7. Be considerate of others (Bodi spoštljiv do drugih obiskovalcev)

Pomagajmo ustvarjati pozitivne izkušnje za vse obiskovalce narave. Bodimo vljudni, ne povzročamo prekomernega hrupa in nadzorujemo hišne ljubljence. Naj prevladajo zvoki narave.

PRIMER: Kot pohodniki v gorah, ki sestopamo damo prednost pohodnikom, ki hodijo navkreber - ustavimo se in umaknemo. Ohranjamo mir, ne predvajamo glasbe prek zvočnikov in drugih naprav. Hišne ljubljence imamo vedno na očeh ali povodcu, ker nikoli ne poznamo strahu mimoidočih ali živali, ki prihajajo iz za ovinka ter seveda vljudno pozdravljamo.

6. ANALIZA PRIMEROV PRAKSE *NE PUŠČAJ SLEDI* TER ETIČNI VIDIK GORNIŠKE, PLEZALNE IN ALPINISTIČNE DEJAVNOSTI

6.1 UREJENOST PLEZALIŠČA LUTNE SKALE Z MINIMALNIM VPLIVOM NA OKOLJE

Slika 1 in 2: Plezališče Lutne skale, vstop in prvi sektor (vir: osebni arhiv)

Plezališče Lutne skale je večje plezališče z več kot 15 sektorji in vključuje preko 150 smeri. Nahaja se ob cesti v občini Cerkno, zanj pa je poskrbljeno s strani Alpinističnega odseka Cerkno.

Ob cesti, ki vodi do plezališča je urejeno parkirišče s postavljenim usmeritvenim tablo in straniščem. Kljub temu, da koša za smeti na samem območju plezališča ni, je bilo le-to ob vsakem prihodu snažno, brez kakršnegakoli odpadka – za to skrbijo tako člani AO, kot tudi obiskovalci in plezalci Lutnih skal. Poti med balvani so urejene kot leseni mostovi preko skal. Mostovi so trpežni, zastavljeni dovolj široko, da se na njem srečujejo ljudje in z njih varujejo plezalce. Narejeni so iz lesa - pri sami izdelavi se skal ni uničevalo, vrtalo ali skazilo. V osrednjem, ravnem delu je na strnjeni zemeljski površini postavljena lesena miza s klopmi za počitek in druženje. Nad vstopom v prvi sektor plezališča so pritrjene usmeritvene table, ki nas vodijo do utrjenih poti skozi gozd do drugih sektorjev. Poleg lahko opazimo urejeno očiščeno kurišče, ki se ga sicer uporablja le redko. Za obiskovalce plezališča je namenjena tudi majhna hišica, ki deluje kot izposojevalnica knjig. AO Cerkno skrbi za urejenost in varnost smeri, informiranost in urejenost okolice - košnjo dostopne poti s parkirišča ter čistost in varnost gozdnih poti, ki vodijo do preostalih sektorjev, postavljene informativne table.

Vsako leto v eni od smeri gnezdi sova, zato je smer tisti čas neplezljiva. O tem se člani odseka med seboj obveščajo preko lastnih kanalov, smer pa se za vse obiskovalce tistega časa dodatno označi kot neplezljiva.

Ne puščaj sledi in upoštevanje etike v primeru plezališča Lutne skale

Dobro zastavljena infrastruktura in jasno označene poti nam omogočajo varno in udobno pohajanje med različnimi sektorji, brez uporabe brezpotij. Poti, ki vodijo med balvan, niso vklesane v kamen in skala na ta način ni spremenjena. Mostovi, mize in klopi so narejeni iz naravnih materialov, kar ohranja neizumetničen videz, hkrati pa obrabljenost in deli, ki jih zob časa nagrize, ne škodujejo okolju.

Kljub temu da je plezališče veliko in v obdobju lepega vreme polno obiskovalcev, se tja vsako leto vrača sova. Ker si gnezdo ustvari v steni, preko katere vodi smer, se steno za čas gnezditve označi in zapre, česar se plezalci strogo držijo.

Prostor za počitek in odlaganje opreme je bil ustvarjen na dodatno utrjeni zemeljski podlagi, ki ne povzroča zemeljske erozije. Je umaknjen od smeri zaradi česar ne povzroča gneče. Prostor, namenjen za branje in druženje, izmenjavo pogovorov, predlogov, znanj ali le lepšega preživljanja tamkajšnjega časa, je primerno umaknjen. Kurišče je očiščeno in zavarovano. Kljub manjki odlagališča za odpadke je smetenje jasno označeno kot neprimerno, česar se obiskovalci (verjetno povečini) držijo.

Negativna plat označitvenih tabel je, da so z žebljem ali vijakom pritrjene neposredno na drevo. Tako je poškodovana zaščitna plast drevesa - lubje, ter plast kjer poteka rast. Rana, ki jo luknja povzroči, je lahko vstopno mesto za drevo škodljivih gliv in bakterij.

Slika 3: Tabla v plezališču Lutne skale (vir: <https://www.visitcerkno.si/plezalisce-lutne-skale/>)

6.2 RAZBREMENITEV CESTE V DOLINI VRAT

Dolina Vrat leži v osrčju Triglavskega narodnega parka in je ena izmed glavnih izhodiščnih točk za severni vzpon na Triglav. Lahko bi ji rekli da je prav zgodovinsko središče slovenskega alpinizma.

V Triglavskem narodnem parku se nahaja mnogo redkih rastlinskih in endemičnih živalskih vrst, zato je na tem območju dovoljeno le omejeno poseganje v naravo. Zato ni čudno, da po kriterijih Svetovni zveze za varstvo narave (IUCN) spada v narodni park II. kategorije in zavarovano krajino (V. kategorija). Spada tudi v posebno območje varstva in posebno ohranitveno območje evropskega ekološkega omrežja Natura 2000.

Z namenom razbremenitve ceste, ki vodi skozi dolgo alpsko dolino Vrat, se je na začetek doline postavilo zapornice, ki so začele z delovanjem leta 2024. Pred zapornicami je plačljivo parkirišče za 195 osebnih avtomobilov, občina Kranjska Gora pa od 14. junija do 15. septembra organizira brezplačni javni prevoz od Mojstrane do Aljaževega doma v Vratih.

BREZPLAČEN / FREE TURISTIČNI AVTOBUS / TOURIST BUS													
dolina VRATA valley													
Vozni red / Timetable +/- 10 min													
MOJSTRANA → VRATA → MOJSTRANA													
1. 7. 2025 - 15. 9. 2025 (VSAK DAN / EVERY DAY)													
Smeđišče Mojstrana	04:00	05:00	06:15	07:15	08:15	09:15	10:15	12:15	13:15	14:15	15:15	16:15	17:15
AP Kamna Mojstrana	04:02	05:02	06:17	07:17	08:17	09:17	10:17	12:17	13:17	14:17	15:17	16:17	17:17
AP Dnjeva Mojstrana	04:05	05:05	06:20	07:20	08:20	09:20	10:20	12:20	13:20	14:20	15:20	16:20	17:20
PR stara ŽP (na Prohlu)	04:10	05:10	06:25	07:25	08:25	09:25	10:25	12:25	13:25	14:25	15:25	16:25	17:25
AP Mercator Mojstrana	04:15	05:15	06:30	07:30	08:30	09:30	10:30	12:30	13:30	14:30	15:30	16:30	17:30
Peričnik	04:20	05:20	06:35	07:35	08:35	09:35	10:35	12:35	13:35	14:35	15:35	16:35	17:35
Parkirnišče Čarolovec (Kukova Spica)	04:25	05:25	06:40	07:40	08:40	09:40	10:40	12:40	13:40	14:40	15:40	16:40	17:40
Za dolino za Celinano (Bivak II)	04:45	05:45	07:00	08:00	09:00	10:00	11:00	13:00	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00
Aljažev dom v Vratih	04:50	05:50	07:05	08:05	09:05	10:05	11:05	13:05	14:05	15:05	16:05	17:05	18:05
Aljažev dom v Vratih	06:00	07:15	08:15	09:15	10:15	11:15	13:15	14:15	15:15	16:15	17:15	18:15	19:15
Za dolino za Celinano (Bivak II)	06:05	07:20	08:20	09:20	10:20	11:20	13:20	14:20	15:20	16:20	17:20	18:20	19:20
Parkirnišče Čarolovec (Kukova Spica)	06:15	07:30	08:30	09:30	10:30	11:30	13:30	14:30	15:30	16:30	17:30	18:25	19:30
Peričnik	06:20	07:35	08:35	09:35	10:35	11:35	13:35	14:35	15:35	16:35	17:35	18:35	19:35
AP Mercator Mojstrana	06:35	07:50	08:50	09:50	10:50	11:50	13:50	14:50	15:50	16:50	17:50	18:50	19:50
PR stara ŽP (na Prohlu)	06:40	07:55	08:55	09:55	10:55	11:55	13:55	14:55	15:55	16:55	17:55	18:55	19:55
AP Dnjeva Mojstrana	06:45	08:00	09:00	10:00	11:00	12:00	14:00	15:00	16:00	17:00	18:00	19:00	20:00
AP Kamna Mojstrana	06:47	08:02	09:02	10:02	11:02	12:02	14:02	15:02	16:02	17:02	18:02	19:02	20:02
Smeđišče Mojstrana	06:50	08:05	09:05	10:05	11:05	12:05	14:05	15:05	16:05	17:05	18:05	19:05	20:05

KROŽNA VOŽNJA

Prvo in zadnjo vožnjo opravi kombi in ne avtobus.
The first and last journey is made by a van and not by a bus.

NA RELACIJI SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ – SLAP PERIČNIK
VOZI ELEKTRIČNI KOMBI BREZ VOZNEGA REDA.

Prejeto s pravico do spremembe voznega reda.

KRANJSKA GORA
Trajnostna mobilnost

Občina Kranjska Gora

TRIGLAVSKI
NARODNI PARK

KRANJSKA GORA

www.kranjska-gora.si

Slika 4: Brezplačen avtobusni prevoz preko doline Vrat (vir: <https://kranjska-gora.si/grem-z-avtobusom>)

Ne puščaj sledi in upoštevanje etike v primeru razbremenitve ceste v dolini Vrat

Zmanjšano število avtomobilov pozitivno vpliva na okolje s poudarkom na ohranjanju divjine in miru ter preusmeritev k bolj trajnostnemu turizmu. Poleg manjše količine avtomobilskih izpuhov in nižje

stopnje glasnosti motorjev se je zmanjšalo tudi število obiskovalcev - posledično znižala verjetnost smetenja, hrupa in uničevanja narave. Tako obiskovalci doline, ki se odpravijo peš skozi dolino, kot tudi tamkajšnje živali (in flora) lahko uživajo večjo mero tišine, čistega zraka in neokrnjene narave.

Planinske koče so bile prvotno zgrajene z namenom služenja kot izhodišča planincem in alpinistom, ki so do njih pripotovali z vlaki, peš ali s kolesi, za osvežitev in počitek pred dolgo turo, ki jih čaka. Zmanjšan usip obiskovalcev, ki pridejo z osebnim avtomobilom naravnost do planinske koče na kratko malico, kosilo in razgled kaže na nižjo verjetnost motenja miru ter nepotrebnega smetenja.

Zaradi manjše obremenjenosti območij se zmanjša tveganje za nevarnost, kot so človeške napake ali človeške napake v kombinaciji z ali brez zemeljskih sil.

Na prvi pogled izgleda, da je dostop do gora z opisanimi ukrepi omejen. Najprej zato, ker smo se navadili postavljati cilje globlje v gorah (kar seveda ne bi smel biti tak problem), pa tudi zato ker je obisk narave in gora postal drago finančno doživetje, ki si ga ne morejo privoščiti vsi. Predstavljajmo si, da se večkrat mesečno (lahko tudi tedensko) odpravimo v gore. Prevoz do Kranjske Gore in plačljivo parkirišče postane velik finančni zalogaj in bi lahko rekli, da zahteva višji življenjski standard.

Pa vendar, živimo v času, kjer je denar sveta vladar in so stroški, kot so vzdrževanje infrastrukture, plače delavcev in javni brezplačni prevoz visoki, vendar nujni.

Organiziran brezplačni javni prevoz je dobra spodbuda uporabe tovrstnih sredstev, vendar se je v prvem letu izkazalo, da so kapacitete premajhne. Obiska je bilo veliko več kot prostora na avtobusih, zato je občina Kranjska Gora dodala prevoze s kombiji. Problem, ki ga smo ga opazili vsi, ki se v gore odpravljamo "sredi noči", je ta, da je bil prevoz naravnano časovno prepozno za pravočasen dostop do smeri in osvajanja zahtevnejših ciljev. To poveča nevarnost pogojeno z vremenskimi razmerami – močno poletno sonce in poletne popoldanske nevihte.

V gorah nas je veliko, vendar dostop ne bi smel biti omejen, saj prinaša dobrobit posamezniku in širši družbi. Z vidika narave pa je umirjanje prometa nujno, sploh za biosferno območje kot so Julijske Alpe in Triglavski narodni park.

Če skočimo na drugo stran Atlantika v *Yosemite National Park* v Kaliforniji so za omejevanje obiska, zmanjšanje človeškega vpliva na okolje in varovanje naravnih habitatov uvedli sistem plačljivih dnevnik dovolilnic. Dovolilnic za vstop je, odvisno od območja, na dan izdanih le nekaj deset. Takšno ravnanje nam omogoča nadzor števila obiskovalcev ter boljše načrtovanje možnega reševanja. Zaradi usmerjanja prometa se tako preprečuje degradacija tal in vegetacije ter lažje ureja sprotne vzdrževalne ukrepe.

6.3 ODPADKI OB TURISTIČNO BOLJ OBISKANIH PLANINSKIH POTEH

Alpska dolina Triglavskih jezer se nahaja med Bohinjem in Trento. Zaradi raznovrstnega alpskega cvetja in živali ter neskončnih fotogeničnih pogledov je svetovno znana treking destinacija, ki vsako leto privablja množice obiskovalcev. Pot, ki vodi skozi dolino, je sicer dolga, vendar fizično manj zahtevna, zato jo obiskujejo tudi slabše pripravljeni turisti.

Čeprav dolina spada v območje Triglavskega narodnega parka, so me pri pohajkovanju ob poteh vedno spremljale smeti. Ne le robčki, ki mimogrede padejo iz žepa, ampak tudi vrečke, obešene na vejo, polne praznih embalaž s hrano in pijačo.

Slika 5: Odpadki ob planinski poti (vir: osebni arhiv)

Ne puščaj sledi in upoštevanje etike v primeru odpadkov ob turistično bolj obiskanih planinskih poteh

Vidno je nekdo s svojo nepripravljenostjo na pot, dodobra označil svojo sled, oskrnil naravo in vsem nam, ki smo prišli za njim, uničil pristno izkušnjo.

Če natakne rožnata očala – majhna verjetnost je tudi, da si je oseba, odgovorna za okrašeno drevo, pripravila smeti, da jih ne zgreši na poti nazaj v dolino. Z etičnega vidika se sprašujem, kako naj bi povprečen posameznik odreagirala, če bi nepravilna zalotila med obežanjem smeti na drevesa?

Takšno ravnanje bi lahko preprečili z dodatnimi jasnimi, vidnimi, krajšimi in vizualno privlačnimi opozorili ob poteh in pred vhodi v TNP. Izobraževanja v sklopu društev in kampanje pa bi bile bolj primerne za slovensko planince. Prepričana sem tudi, da bi zalegle sankcije z zelo visoko denarno kaznijo in redni nadzor.

7. ZAKLJUČEK

Praksa *Ne puščaj sledi* ter etika plezanja, planinstva in alpinizma si vsekakor pridejo nasproti v praktično vseh pogledih.

Pogosto je omenjeno, da med dejavnostjo v naravi delujemo po načelu razumskega lepega obnašanja. Taka etika pa je odvisna od vsakega posameznika, ki pa kot člen verige oblikuje družbo. Zatorej je pošteno, da svojo dobro moralno naravnost člani PZS in plezalci kažemo tudi navzen - če uporabim pregovor "Kar se Janezek nauči, to Janezek zna.". Svojo ljubezen do narave širimo in usvojena znanja ter veščine podajamo naprej, v čim mlajše rodove - v kar nas spodbuja že prva točka Častnega etičnega kodeksa planincev.

"Zakaj tako hitro pozabimo svoje norenje in se zgražamo nad pokvarjeno mladino, namesto da bi jim pomagali iskati pot, po kateri naj hodi?"

(Pot, Nejc Zaplotnik, Mladinska knjiga, Ljubljana 2022)

Zavoljo informiranosti ali le, da ljudi opomnimo na lastna dejanja so table z napisom "Ondesi kar prineseš" predvsem v plezališčih premalo pogoste. Negodovanja lahko nastanejo predvsem tam, kjer javna plezališča mejijo z zasebnimi zemljišči. Smotrne bi bile enotne table, ki bi opozarjale na smetenje, glasnost in pravila lepega (etičnega) obnašanja.

K učinkovitemu delovanju znotraj prakse *Ne puščaj sledi* ter etičnega vidika zagotovo botruje dobra informiranost javnosti ter komunikacija med sodelujočimi - bodisi med društvi in občinami, posamezniki skupine, ki se odpravlja na turo ali prostovoljci, ki skrbijo za urejenost okolja v primeru plezališča Lutne skale.

Plezalna in alpinistična društva bi lahko v svoj učni načrt implementirala del programa *Ne puščaj sledi* ter etični kodeks. V okviru predavanj se lahko teoretično predstavi 7 glavnih načel ter njihovih primerov, na samih vajah pa podajamo praktično znanje npr. kako in zakaj s primernim varovanjem povzročamo manjšo škodo skal in rastlin.

V tem smislu bi bilo smiselno, da bi znanje alpinističnih tečajnikov nadgradili z vedo o zavarovanih vrstah in kako se jih lahko ščiti.

Vprašanje, ki se mi je porajalo med etičnimi razmisleki in *Ne puščaj sledi* raziskovanja pa je: Kako zelo neprijetno nam mora biti oz. kakšna situacija nas privede do tega, da bomo prekršili etični kodeks?

Ali je morda dovolj le nepripravljenost na smeti, ki jih bomo ustvarili tekom ture (odvržen bananin olupak v naravno okolje Triglavskega narodnega parka, ker pač nismo pomislili, kam ga bomo pospravili)?

Je tabla z označeno prepovedjo vstopa v določeno območje dovolj, da prepoved upoštevamo (ampak bi bila fotografija zares lepa ali pa ker se nismo pripravili in preverili, ali je tura dostopna)?

Bomo šli raje po brezpotju, ki ga poznamo kot krajšnico ali se nevarno spuščali po vrvi preko drugih plezalcev zato, da bomo hitreje sestopili z gora (ker smo bili zmenjeni za kosilo ob dveh in se nam že res mudi)?

Kje se etike priučimo? *"Za moralno-etična načela je značilno, da so vzorci obnašanja, ki si jih človek prevzame z opazovanjem okolja v katerem živi, od staršev, iz šolskih navad, reda na delovnem mestu, življenja v športnem klubu in vzajemnosti na planinskih izletih itd."*

(citirano: Etika in odgovornost v gorah, dr. Tone Strojín, Didakta, Radovljica 1995)

Kako daleč je človek pripravljen iti v svojo škodo, vendar v dobro drugih in narave?

In če vprašanje obrnem:

Kako daleč je človek pripravljen iti v škodo drugih in narave in zakaj?

8. LITERATURA IN VIRI

1. Alpinistični kodeks, Komisija za alpinizem [spletna stran] 2025 [dostopano dne 16.9.2025]. Dostopno na: <https://ka.pzs.si/vsebina.php?pid=5>
2. Etika in odgovornost v gorah, dr. Tone Strojín, Didakta, Radovljica 1995
3. Leave No Trace Center for Outdoor Ethics [spletna stran], 2025 [dostopano dne 15.9.2025]. Dostopno na: <https://lnt.org/why/7-principles/>
4. National Park Service [spletna stran], 2025 [dostopano dne 16.9.2025]. Dostopno na: <https://www.nps.gov/yose/index.htm>
5. Planinska zveza Slovenije, Častni kodeks slovenskih planincev [pdf], 2015 [dostopano dne 16.9.2025]. Dostopno na: https://www.pzs.si/javno/dokumenti_pzs/pzs-castni_kodeks_slovenskih_planincev-cistopis_2015_2.pdf
6. Pot, Nejc Zaplotnik, Mladinska knjiga Založba d.d., Ljubljana 2018
7. The British Mountaineering Council [spletna stran], 2024 [dostopano dne 16.9.2025]. Dostopno na: <https://thebmc.co.uk/en/respect-the-wild>
8. Triglavski narodni park [spletna stran], 2025 [dostopano dne 15.9.2025]. Dostopno na: <https://www.tnp.si/sl/>
9. Visit Cerkno [spletna stran] 2021 [dostopano dne 15.9.2025]. Dostopno na: <https://www.visitcerkno.si/plezalisce-lutne-skale/>